

DIŞ POLİTİKA-İÇ POLİTİKA ETKİLEŞİMİ AÇISINDAN AVRUPA BÜTÜNLEŞMESİ: İNGİLTERE ÖRNEĞİ

Nejat DOĞAN *

ÖZET

Bu makalede, temelde bir dış politika konusu olan Avrupa Birliği üyeliğinin veya daha geniş anlamda Avrupa bütünleşmesinin, iç politikayı etkilemesi gerçeği bir örnek olay etrafında incelenmektedir. Örnek olay, İngiltere’de 1979-1992 yılları arasında İşçi Partisi ve Muhafazakar Parti’nin Avrupa bütünleşmesi konusunda benimsediği politikalarıdır. İnceleme göstermektedir ki, iki parti de ilk benimsedikleri politikalarından uzaklaşmışlar; zaman zaman Avrupa Birliğine daha yakın veya daha uzak olan parti olmuşlardır. Daha da önemlisi, hem sosyal haklar konusundaki gelişmeler nedeniyle seçmenlerin Birliğe daha sıcak bakmaları, hem de İngiltere ekonomisinin Avrupa ile bütünleşmesiyle karşılıklı bağımlılığın artması sonucunda, ülkenin Avrupa Birliği üyeliğinden çekilmesinin gerçekçi bir politika olmayacağını her iki parti de sonuçta kabullenmiştir. Ancak bu kabullenme süreci kolay atlatılmamış, partiler içinde bölünme ve hizipleşmeler yaşandığı gibi, bazı liderler de görevden uzaklaştırılmıştır. Türkiye açısından bu örnek olay, hem ülkenin Avrupa Birliği ile ilişkileri hakkında son dönemlerde yapılan tartışmalara, hem de ulusal partiler içinde yaşanan gelişmelere ışık tutmaktadır.

GİRİŞ

Avrupa ülkelerinin en önemli iç politika konularından biri, hiç şüphesiz, Avrupa Birliği üyeliğidir. Gerek bu örgüte üye ülkeler gerekse aday ülkeler Birlik politikalarını tartışmakta, ulusal partiler programlarını bu uluslararası örgütün politikalarına göre belirlemekte, genel seçimlerde Birlik üyeliği ve politikaları temel gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Son yıllarda Türkiye’de de partilerin genel politikalarını, ülkenin Birlik üyeliğini de göz önüne alarak belirlediklerine ve seçim söylemlerini buna göre yaptıklarına tanık oluyoruz. Hatta 57. hükümetin erken seçime gitmesinin nedenlerinden biri de, koalisyon ortaklarının Birlik üyeliği için gereken hukuksal reformlarda anlaşamamaları gösterilmektedir. Kısaca, temelde bir dış politika konusu, tüm Avrupa ülkelerinin iç politikasını etkilemektedir.

İşte bu makalede, dış politika- iç politika etkileşim konusu olarak Avrupa bütünleşmesi bir örnek olay etrafında ele alınacaktır. Örnek olay, İngiltere’de 1970li yılların sonundan 1990lı yılların başına kadar ülkenin en köklü ve en güçlü iki partisi

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, İ.İ.B.F., İktisat Bölümü

olan İşçi Partisi (Labour Party) ile Muhafazakar Parti'nin (Conservative Party) Avrupa üyeliği ve Birlik politikaları konusundaki tartışmalarıdır. Bu inceleme göstermektedir ki, önceleri Muhafazakar Parti Avrupa Birliği yanlısı iken sonradan görece olarak Birlik karşıtı olmuş, uzun süre seçimlerden yenik çıkan İşçi Partisi ise nihayet Birlik karşıtlığını bırakarak, özellikle örgütün sosyal alanlarda attığı adımların da etkisiyle, görece olarak Avrupa bütünleşmesine daha sıcak bakan parti olmuştur. Bu konum değişimi yanında, partiler hem Avrupa Birliği'ndeki yeni politikalara hem de ülke içi gelişmelere bağlı olarak, İngiltere'nin Birlik üyeliğinden çekilmesi söylemlerini tamamen terk etmişler, üyelikten çekilme politikasının gerçekçi bir adım olmayacağını kabullenmişlerdir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerin partileri için iki önemli seçim olduğunu, kendi programlarını iki seçimde sınama olanakları bulunduğunu görüyoruz. Bunlardan biri Avrupa Parlamentosu seçimleri, diğeri de ulusal genel seçimlerdir. Dolayısıyla aşağıda, bu iki partinin hem Avrupa Parlamentosu seçimleri hem de genel seçimlerdeki stratejilerini ve performanslarını değerlendirerek, politika değişikliklerinin nedenlerini açıklayacağız ve daha sonra inceleme sonuçlarını özetleyerek bunların Türkiye'nin iç politika gelişimi açısından önemini irdeleyeceğiz.

I. 1979 AVRUPA PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ

İki nedenden dolayı 1979 yılı, bu tür bir incelemeye başlama tarihi olarak uygun görülebilir. Öncelikle, Avrupa Parlamentosu'na doğrudan seçimler, yani üye ülke vatandaşlarının doğrudan oylarıyla Parlamento üyelerinin seçimi, ilk kez 1979 yılında yapılmıştır. İkinci olarak, bu yılda Margaret Thatcher, Muhafazakar Partinin başında İngiltere başbakanı olmuştur (Jones, 1994: 75).

1979 Avrupa Parlamentosu seçimlerine doğru gidilirken İngiltere iç politika-sındaki en önemli gelişme, İşçi Partisi sol kanadının (left wing), yani partinin radikal hizbinin, parti içinde daha da güçlenmesidir. Bu gelişme değişik faktörlere, özellikle de İngiltere'nin 1970lerde süregelen ekonomik sorunlarına ve bunlara çözüm getirmede yetersiz kalan politikalarına bağlanabilir. Ancak, bu başarısızlığın faturası sadece İngiliz iç politikasına da kesilmiyordu. İşçi Partisi sol kanadına göre, Ortak Pazar'ın (European Common Market) hukuksal mevzuatı, ülkenin ekonomik sorunlarına çözüm bulabilmek için gerekli olan devlet müdahalesini oldukça sınırlandırı-yordu (Haahr, 1993: 118). Böylece İşçi Partisi içindeki sol kanat, ülkenin Avrupa Topluluğu'ndan (European Community) çekilerek, Alternatif Ekonomik Strateji (Alternative Economic Strategy) adını verdikleri müdahaleci bir politikanın izlenmesi gerektiğine inanıyordu. İşçi Partisi bu nedenle de, Avrupa Topluluğu Sosyalist Partiler Konfederasyonu (Confederation of the Socialist Parties of the European Community) tarafından 1977'de kabul edilen ve Avrupa bütünleşmesini destekleyen manifestoya katılmamış, bunun yerine partinin Ulusal Yönetim Kurulu (National Executive Committee) Avrupa Topluluğu ve onun politikalarına karşı çıkan bir manifesto hazırlamıştı (Butler and Marquand, 1981: 54). Bu manifesto, Ortak Tarım Politikası'nı (Common Agricultural Policy) reddediyor; Topluluk üyeliğinin İngiltere'nin kendi kendini demokratik bir şekilde yönetim hakkını engellediğini öne sürüyor; İşçi Partisi'nin Avrupa federalizmine yol açacak tüm politikalara karşı çıkacağı

sözünü veriyor; ve Avrupa Parlamentosu'nun daha fazla güçlenmemesi gerektiğini öne sürüyordu. Ayrıca manifesto, 1972 tarihinde kabul edilen Avrupa Topluluğu Kanunu'na (1972 EC Act), Topluluk kararlarının İngiltere'ye uygulanabilir olup olmadığına karar verme yetkisinin Avam Kamarası'na verilmesi yönünde bir değişiklik getirilmesini talep ediyordu. Bununla da yetinmeyen manifesto, bazı temel reformların makul bir süre zarfında gerçekleştirilmemesi halinde, İşçi Partisi'nin ülkenin Avrupa Topluluğu üyeliğinin sürmesinin ulusal çıkarlara hizmet edip etmediğini gözden geçirmek zorunda kalacağını bildiriyordu. Ancak, partinin sol kanadı bu şekilde bir hareketlilik içindeyken, başbakan ve bakanlar kurulu üyeleri, kısa süre sonra yapılacak genel seçimlerde partinin şansını azaltabileceği veya tamamen ortadan kaldırmabileceğini düşündükleri işçi eylemlerine çözüm aramakla meşguldüler (Butler and Marquand, 1981: 60).

Aynı dönemde, olayların tamamen Muhafazakar Parti lehine geliştiği görülmekteydi. 1975 yılında ülkede yapılan referandum, Avrupa bütünleşmesinin ve böylece Muhafazakar Parti'nin Avrupa Topluluğu ile ilişkiler konusunda geliştirdiği politikaların desteklendiğini göstermekteydi. Bu nedenle, İşçi Partisi'nin sol kanadı Avrupa Topluluğu üyeliğini bir seçim malzemesi yapma oranında, Muhafazakarlar da buna katılıyor ve Topluluk yandaşı olduklarını kamu oyunda vurguluyorlardı (Butler and Marquand, 1981: 67-74) Böylece, 1979 Avrupa Parlamentosu seçimlerine gidilirken, Muhafazakar Parti manifestosunun Topluluk karşıtı politikaları değil, İngilizlerin uzun süredir öne sürdüğü ve artık örgüt tarafından kanıksanmış şu gibi talepleri içermesi doğaldı: adil bir balıkçılık politikası, Ortak Tarım Politikasının reformu, Topluluğun genişlemesi, dışa açık ticaret politikaları ve Topluluk bütçesine katılım payının azaltılması. Manifesto, aynı zamanda, İngiltere'nin geleceğinin tartışmasız bir şekilde Avrupa içinde olduğunu vurguluyordu (Wood and David, 1979: 232).

Sonuçta, 1979 Avrupa Parlamentosu seçimleri İşçi Partisi'nin hezimetleriyle sonuçlanmış, İngilizler Topluluk karşıtı partiyi cezalandırmışlardı. İşçi Partisi, Avrupa Parlamentosu'nda 17 sandalye kazanırken, Muhafazakar Parti 60 sandalye kazanmıştı.

II. 1979-1983 YILLARI ARASINDA İŞÇİ PARTİSİ VE MUHAFAZAKAR PARTİ POLİTİKALARI

1979 yenilgisi İşçi Partisi'nin politikalarını Avrupa Topluluğu'nun benimsemesi yönünde değiştirmede. Tam tersine, parti sol kanadının 1980-1981 yıllarında daha da güçlenmesiyle İşçi Partisi, ülkenin ekonomik, sosyal ve politik kalkınması için İngiltere'nin Avrupa Topluluğundan ayrılması gerektiğini resmen kabul etti. Roma Antlaşması'nın, ülke ticaretinin korunmasına olanak sağlayan tüm korumacı uygulamaları kaldırdığı ve ulusal üretimi olumsuz etkilediği, bütünleşme sürecinin de GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) ile IMF (Uluslararası Para Fonu) gibi devletlerarası kurumlar tarafından idare ve kontrol edildiği, dolayısıyla ülke egemenliğinin zayıfladığı görüşleri İşçi Partisi'ne hakimdi. Bu nedenle parti Alternatif Ekonomik Stratejisinin, sermaye hareketleri üzerinde devlet kontrolünü sağlayacağına ve o günkü olumsuz uluslararası ekonomik şartlarda ülkede

Keynezyen politikalar uygulayarak ekonomide iyileşme yaratacağına inanılıyordu (Haahr, 1993: 98-99). Böylece, İşçi Partisi sol kanadı, sadece Muhafazakarlara karşı bir politika geliştirdiklerini düşünmekle kalmıyor, Avrupa Topluluğu üyeliği konusunu, partinin diğer hiziplerine karşı bir sindirme aracı olarak da kullanıyordu (Butler and Marquand, 1981: 58).

İşçi Partisi'nin Topluluk karşıtı olmasında ve hatta ülkenin tamamen Topluluktan çekilmesini desteklemesinde, parti sol kanadının 1970lerin sonuna doğru güçlenmesi yanında, iki gelişme daha önemlidir. Birincisi, uzunca bir süredir İngiltere'nin Avrupa Topluluğu üyeliğine karşı çıkan Michael Foot'un, 1980 yılında James Callaghan yerine İşçi Partisi başkanlığına getirilmesidir. Böylece, partinin başına bizzat sol kanadın görüşleri doğrultusunda bir liderin getirilmesiyle parti kontrolü tamamen bu kanadın eline geçmiştir. Foot, İşçi Partisinin Topluluk karşıtı olmasının yukarıda saydığımız nedenleri yanı sıra, Topluluk üyeliğinin özellikle İngiliz parlamentosunun egemenliğine gölge düşürdüğüne inanıyordu (George, 1991: 79-80). İşçi Partisi'nin Topluluk karşıtı politikalar izlemesinde ikinci etken ise, İşçi Sendikaları Birliği'nin (Trades Union Congress-TUC) parti üzerindeki nüfuzudur. Birlik 1980 yılı toplantısında, ileride kurulacak bir İşçi Partisi hükümetinin İngiltere'nin Topluluk üyeliğini bir kez daha referanduma götürmesi kararını almış; 1981 yılı toplantısında ise tutumunu daha da sertleştirerek, kurulacak İşçi Partisi hükümetinin bir referanduma bile gitmeden İngiltere'yi Topluluktan çıkarması gerektiğini kabul etmiştir.

Ancak 1982 yılında İşçi Partisi sol kanadı güç kaybetmeye başlamıştır. Bunun nedenlerinden biri, parti sağ kanadına bağlı bir grup milletvekilinin İşçi Partisi'nden koparak Sosyal Demokrat Partiyi (Social Democratic Party-SDP) kurmaları ve parti içindeki ılımlılara, eğer kendi seslerini biraz daha yükseltmezler ve sol kanada karşı çıkmazlarsa, partinin daha fazla kan kaybedeceği ve birçok vekille birlikte seçmenin de SDP'ye kayacağı mesajını vermesidir. Belki bundan daha da önemli ikinci bir nedense, Avrupa Topluluğu ile İngiltere ekonomilerinin gittikçe bağımlı duruma gelmeleri, karşılıklı bağımlılığın artmasıdır. Bu bağımlılık nedeniyle, İngiltere'nin Topluluktan ayrılması, diğer Topluluk üyelerini etkileyecek ve bu üyelerin İşçi Partisi'nin izlemeye kararlı görüldüğü Alternatif Ekonomik Stratejiyi sabote etme olasılığını gündeme getirecekti. Böylece, İşçi Partisi tutumunu biraz yumuşatmış; hem 1982 İşçi Partisi Programı'nda hem de 1983 genel seçimleri manifestosunda, Topluluktan "müzakere sonucu çekilim" (negotiated withdrawal) politikasını benimsemiştir.

1979-1983 yılları arasında Muhafazakar Parti'deki gelişmelere baktığımızda, bu partinin İngiltere'nin Avrupa Topluluğu üyeliğini sorgulamamakla beraber, en azından hükümetteki ilk yıllarında Topluluk politikalarını kayıtsız şartsız da desteklemediğini görüyoruz. Thatcher, göreve geldikten bir süre sonra İngiltere'nin Topluluk bütçesine sağladığı katkının yüksek olduğu şikayetine başlamıştı (Overbeek, 1992: 140). Bunun yanında, bazı iç politika konuları Thatcher'ın Topluluğa karşı yürüttüğü politikaları başbakanlığının ilk yıllarında oldukça etkiledi. Özellikle, milliyetçilik ve ülke egemenliği gibi Muhafazakar Parti'nin değerlerine bağlı olduğunu kanıtlamak istiyordu. Bu nedenle Thatcher, İngiltere'nin Topluluk bütçesine katkısı

konusunda sertleşiyor, kamuya bu konuda açıklamalar yapıyor, aleni olarak “İngiltere’nin parasını geri istiyordu” (George, 1991: 71). 1980li yılların başında Avrupa Topluluğu, özellikle artan Ortak Tarım Politikası harcamaları nedeniyle, sıcak paraya ihtiyaç duyuyor ve üye ülkelerin bütçeye katkı paylarının artırılmasını istiyordu. Bırakın pay artırımına olumlu bakmayı, İngiltere’nin daha önce bütçeye yaptığı katkının bir bölümünü geri isteyen Thatcher, Avrupa Topluluğunu müsrif olmakla ve bütçeyi iyi yönetememekle suçluyordu (Young, 1993: 142). Thatcher’ın itirazları sonunda kabul görecek ve Haziran 1984 Fontainebleau zirvesinde Avrupa Topluluğu, İngiltere’ye 850 milyon Sterlin geri ödeme yapılmasını kararlaştıracaktı (Overbeek, 1992: 141). Bu gelişme üzerine aynı zirvede Thatcher, “Avrupa: Geleceğimiz” başlıklı bir bildiri dağıtacak, bu bildiride dış politika ve güvenlik konularında işbirliğinin artırılması ile tarife-dışı tüm ticari engellerin (non-tariff barriers) kaldırılmasını desteklediğini açıklayacaktı (Young, 1993: 148-149).

Böylece, göreve geldiği ilk yıllara oranla, Thatcher strateji değiştirmiş ve Toplulukla daha sıcak ilişki kurmuştur. Bunun nedenleri arasında, öncelikle Falklands (Malvinas) savaşı sonucunun Thatcher’ın popülaritesini artırmasını sayabiliriz. İkinci Dünya Savaşı sonrasında iş başına gelen İngiliz başbakanları arasında en az popülariteye sahip olduğu kamuoyu yoklamalarınca sabit olan Thatcher (George, 1990: 146), savaştan galip çıkmasıyla birlikte toplumda desteğini artırmış ve bir anlamda milliyetçiliğini kanıtlayarak bazı politika değişikliklerine gidebilmek için gerekli hareket alanını kazanmıştı. İkinci olarak, Thatcher ekonomik politikalarda başarılı olmuş ve İngiliz ekonomisinde düzelme görülmeye başlanmıştı. 1983’e gelindiğinde işsizlikteki artış durmuş, hükümetin iş başındaki ilk iki yılına oranla enflasyon aşağı çekilmiş ve üretim artmaya başlamıştı (George, 1990: 147). Thatcher’ın Topluluğa karşı daha sıcak davranmasının üçüncü nedeni ise, “iki-katmanlı Avrupa” (two-tier Europe) düşüncesinin pratiğe geçirilme ihtimalinin belirmesiydi; yani, reform yanlısı bir grup ülke yeni bir anlaşmayla Avrupa bütünleşme sürecini hızlandıracak ve İngiltere gibi “şüphecileri” bu bütünleşme sürecinin gerisinde, belki de tamamen dışında bırakabilecekti. Bu durumda İngiltere Topluluğa üye olduğu 1973 yılı öncesine dönecek ve diğer Avrupa ülkelerinin politikalarını doğrudan etkileme olanağını kaybedecekti. Bu Thatcher’ın arzu ettiği bir durum olmadığı gibi, kabinedeki birçok politikacı da Avrupa ile bütünleşme politikasına bir alternatif olmadığını vurguluyordu (Young, 1993: 149). Dördüncü ve son olarak, İngiltere’nin de dış sermayeye ve yatırıma gereksinimi vardı. Eğer Avrupa piyasaları tamamen bütünleşir ve İngiltere bunun dışında kalırsa, Avrupa yanı sıra, Amerikan ve Japon sermayesi de İngiltere’ye gelmez, yabancı sermaye ve yatırım tamamen Topluluk üyesi ülkelere kayardı (George, 1990: 165). Bu nedenlerle, göreve geldiği ilk yıllarda Topluluğu özellikle bütçe konusunda eleştiren Thatcher, söylemini yumuşatmış ve Avrupa bütünleşme sürecini tamamen destekler konuma gelmişti. Böylece hem İşçi Partisi hem de Muhafazakar Parti, Topluluğa karşı politikalarını belirlemişler, seçim sonuçlarını beklemeye başlamışlardı.

III. 1983 GENEL SEÇİMLERİ, 1984 AVRUPA PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ VE İŞÇİ PARTİSİNİN DEĞİŞMEYE BAŞLAMASI:

1983 genel seçimlerine hazırlıksız yakalanan İşçi Partisi, 1982 Parti Programı'nda şekilsel bazı değişiklikler yaparak bunu seçim manifestosu olarak kabul etmiştir (Haahr, 1993: 103). Bu manifestoda Alternatif Ekonomik Strateji korunuyor ve "Avrupa Topluluğundan çekilmek İngiltere için en doğru politikadır" deniliyordu (New Hope For Britain 1983). Diğer taraftan, Muhafazakar Parti'nin seçim manifestosu, tamamen Avrupa Topluluğu ve Avrupa bütünleşmesini destekliyor, Avrupa Topluluğundan çekilmenin İngiltere'nin ulusal çıkarlarını zedeleyeceğini ileri sürüyordu (Butler and Jowett, 1985: 55-56). Sonuçta, seçmenler 1983 genel seçimlerinde de İşçi Partisi'ni cezalandırdı: 1979 genel seçimlerinde oyların %37'sini alan İşçi Partisi, 1983'de daha kötü bir performans göstererek oyların ancak %28'ini alabildi. Bu, partinin 1918 yılından beri aldığı en düşük oy oranıydı (Hearl, 1986: 232-233). Thatcher'ın önderliğindeki Muhafazakar Parti ise, oyların %42'sini alıyor ve yeniden hükümeti kurmakla görevlendiriliyordu.

1979 değilse bile, 1983 yenilgisi İşçi Partisi'nin program değişikliğine gitmesi gerektiğini gösterdi ve nihayet parti İngiltere'nin Topluluk karşıtı politikasına son verecek adımlar atmaya başladı (Haahr, 1993: 105). Yapılan ilk iş Michael Foot'un, parti sol kanadının "ılımlılarından" Neil Kinnock ile değiştirilmesi oldu. Kinnock, bir yandan İngiltere'nin Topluluk üyeliğinden çekilmesinin Ortak Tarım Politikası müzakerelerinin başarısızlığa uğraması durumunda başvurulacak "son çare" (last resort) olarak tanımlayarak bireysel bazda Topluluktan çekilme politikasını desteklemediğini gösteriyor; diğer yandan da 1983 parti kongresine sunduğu bildiri- de "İngiltere, Avrupa Parlamentosu'nun gelecek döneminde Avrupa Topluluğu üyesi olarak kalacak, fakat Topluluktan çekilme seçeneğini her zaman elinde tutacaktır" (Hearl, 1986: 233) diyerek, İşçi Partisi liderliği bazında Topluluğun benimsendiği ve ikili ilişkilerde daha akılcı politikalar izlenmesi gerektiği işaretini veriyordu.

İşçi Partisi'nin bu politika değişikliğinde, 1979 ve 1983 seçimlerinde alınan yenilginin yanında, bazı başka faktörlerin de etkisi olmuştur. Öncelikle, 1981-1983 yılları arasında Fransa'da François Mitterrand önderliğinde izlenen politikaların başarısızlığa uğraması, dünya ekonomisinin artık karşılıklı bağımlılık içerisinde olduğunu ve hiçbir Avrupa devletinin tek başına, diğer ülke kararları ve desteğinden bağımsız olarak, sosyalist politikalar izleyemeyeceğini gösterdi (Young, 1993: 153-154). İkinci faktör, bu karşılıklı bağımlılığın bir sonucu olarak, İngiltere ekonomisinin Avrupa ülkelerinin iç pazarlarına girme gereksinimi ve bu gereksinimin gittikçe artmasıydı. Böylece, Avrupa Topluluğu üyeliğinin beraberinde getirdiği liberal ticaret politikalarına uyum süreci, ekonomik nedenlerle Topluluk üyeliğine bağımlılığı artırmış ve İşçi Partisi'nin politika değişikliğini bir noktada zorunlu kılmıştı (Haahr, 1993: 122-123). Uluslararası ekonomik bütünleşme öyle gösteriyordu ki, bu ada ülkesi için Avrupa'dan soyut bir şekilde yaşamak artık çok uzaklarda kalmıştı.

1984 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, İşçi Partisi'nin bu değişiklik adımları bazı olumlu sonuçlar verse de, Avrupa Topluluğu'nun güçlü destekleyicisi Muhafazakar Parti yeni bir zafer kazanmıştır. Muhafazakar Parti, oyların % 39.9'unu alarak Avrupa Parlamentosu'nda İngiltere'ye ayrılan 81 sandalyeden 45'ini alırken, İşçi Partisi de önceki seçimlere göre kendini kısmen toparlayarak %36 oy oranı ile 32 sandalye kazanmıştır.

IV. 1984-1989 YILLARI ARASINDA MUHAFAZAKAR PARTİ VE İŞÇİ PARTİSİ POLİTİKALARI:

Yukarıda değindiğimiz gibi, başbakanlığının ilk döneminde, yani 1979-1983 yılları arasında milliyetçi bakış açısı Topluluk ile ilişkilerinde bazı sorunlar yaratsa da, 1984 yılı ortalarında bütçe konusundaki görüşleri Topluluk tarafından kabul edilmesiyle Thatcher, Avrupa bütünleşmesini daha fazla desteklemeye başlamış ve Avrupa iç pazarının tamamen engelden arındırılması politikalarına destek vermiştir (George, 1991: 70). Ürünün, emeğin ve sermayenin hiçbir engelle karşılaşmadan özgürce hareket edebileceği Avrupa ortak pazarının yaratılması Muhafazakar Parti programının en önemli maddesiydi (Politics Today, 1986: 82). Bununla birlikte, ikinci dönem Muhafazakar Parti hükümetinde çatlak sesler yükselmeye başlıyor, daha milliyetçi bir noktaya kayılarak, Avrupa bütünleşmesinin derinleştirilmesinden ziyade, İngiliz sistemindeki değişikliğin nasıl en aza indirgenebileceği tartışılmaya başlanıyordu (Kirchner, 1993: 171). Parti içinde İngiltere'nin Avrupa Topluluğu üyeliği açısından en çok tartışılan konular şunlardı: Topluluğun nasıl bir kurumsal yapıya bürüneceği, yani federalizme doğru mu kayacağı yoksa daha çok devletlerarası bir örgüt olarak mı kalacağı; savunma işbirliği; Ortak Tarım Politikası; ve ülkenin Avrupa Para Sistemi (European Monetary System) içinde yer alıp almayacağı.

Muhafazakarlara göre, ülkelerin gelenekleri, *Avrupa Birleşik Devletleri* türünden uluslarüstü (supranational) bir örgüt içerisinde eritilmemeli; tam aksine Avrupa Topluluğu genişleyerek Avrupa'da demokrasiyi ve Batılı yaşam tarzını üstün kılmalıydı (Politics Today, 1986: 83-86). Kısaca, İngiltere'ye göre federalizm bir Avrupa değeri veya Avrupalı yaşam tarzı değildi. Ortak Pazar fikrini Avrupa'da serbest bir ticaret bölgesi yaratma umudu ve amacıyla desteklemeye devam eden Thatcher, Avrupa bütünleşmesinin daha da derinleştirilmesine (deepening) karşı çıkıyor ve Topluluğun dünyaya açık, korumacılıktan uzak bir politika izlemesi gerektiğini söyleyerek, Avrupa federalizmini açıkça reddediyordu (Young, 1993: 155-156). Thatcher'dan bu yönde en açık ve en çarpıcı açıklama 20 Eylül 1988'de Brüksel'de (Bruges) yaptığı konuşmada geldi. Bu konuşmasında Thatcher, kendi alternatif Avrupa vizyonunu şöyle dile getiriyordu: "Ben Avrupa idealistiyim, Avrupa'yı istiyorum, geniş Avrupa'yı. Avrupa, Avrupa Topluluğundan daha eskidir. Daha geniş, daha katılımcı, Moskova'nın da Avrupalı bir güç olarak kabul edileceği Avrupa'yı istiyorum" (Robins, 1992: 253). Bu dönemde Muhafazakarlar, Avrupa tarımsal politikalarının yeniden yapılandırılması yönündeki isteklerini de sürdürmüşlerdir. Muhafazakarlara göre, katı bir bütçe politikası izlenerek Topluluğun tarıma verdiği sübvansiyon azaltılmalı; tarımda ürün fazlası sorununun çözülebilmesi için, daha iyi bir arz-talep dengesi tutturulmalıydı (Politics Today, 1986: 88). Gerçekten, 1980li

yılların sonuna gelindiğinde Avrupa Topluluğu, “tereyağı dağı, şarap gölü” gibi terimlerle anılmaya başlanmış, tarımsal üretim tüketimin çok üzerinde gerçekleşmeye başlamıştı. Avrupa Para Sistemi tartışmasına gelince, ekonomistlere göre sisteme katılım döviz kurlarındaki dalgalanmaya kısmen istikrar getirecek ve böylece faiz oranlarının daha düşük seviyede oluşmasına yardımcı olacaktı. Ancak, Thatcher hem Avrupa tek para birimine (single currency) hem de Avrupa Merkez Bankası fikrine karşı olduğu için, Para Sistemi’ne katılmayı da reddediyordu.

Muhafazakarların Avrupa bütünleşmesinin derinleştirilmesine sıcak bakmadığı, “Westland” olayı ile daha da belirginleşti. İngiltere’nin elinde kalan tek helikopter üreticisi firma olan Westland, mali açıdan zor günler yaşıyordu. Bu durumdan firmayı kurtarabilmek için hükümetin önünde iki alternatif vardı: birincisi, firmanın bir Amerikan firması olan Skorsky’ye satılması; diğeri de, firmanın İngiliz Havacılık Şirketi (British Aerospace), General Electric ve diğeri birkaç Avrupalı şirketin de bulunduğu bir şirketler grubu ile birleştirilerek İngiltere’nin helikopter üretimindeki payının devam etmesiydi (Overbeek, 1992: 141-142). Genelde halkın bu ikinci yolu tercih etmesine rağmen, Thatcher birinci yolu, yani Amerikan yanlısı bir çözümü seçti. Bu olay, bir yandan Thatcher’ın ve hükümetin Avrupa Topluluğuna karşı olumsuz bir tutum içinde olduğunu, diğeri yandan da İngiliz halkının beklenilenden daha güçlü bir şekilde Avrupa yanlısı tercihleri desteklediğini gösteriyordu (George, 1990: 172).

1984-1989 döneminde İşçi Partisi politikalarına gelince, 1983 genel seçimleri ve 1984 Avrupa Parlamentosu seçimlerinin kaybedilmesiyle başlayan Topluluk ile “ilişkilerin geliştirilmesi ve yakınlaşma” diye adlandırabileceğimiz politika sürdürüldü. İşçi Partisi, ne Topluluk aleyhinde eskisi kadar açıktan ve sert bir tutum izliyor, ne de Topluluğu gönülden destekleyen bir çizgiye kayıyordu. Örneğin Partinin, Avrupa Tek Pazar’ı (Single Market) girişimine karşı tutumu bir tür “kayıtsızlık” olarak görülüyordu. Ortak Pazar’ın öngördüğü uygulamalar partinin ulusal programında tanımladığı politikalara bir tehdit olarak görülmediği gibi, Avrupa Tek Senedinin (Single European Act) İngiltere tarafından onaylanıp onaylanmaması parti açıklamalarında önemli bir yer tutmuyordu (Haahr, 1993: 124). Partinin 1987 genel seçimleri için hazırladığı manifestoda da İngiltere’nin Topluluk ile ilişkilerine ve üyelik sorununa fazla bir yer verilmiyordu. Manifesto, bir yandan “İşçi Partisi’nin amacı, ekonomik büyümenin daha da ileri götürülmesi ve işsizlikle savaşım için Topluluk ortakları ile yapıcı bir tutum içinde çalışmaktır” derken, diğeri yandan da İşçi Partisi’nin Topluluğu kucaklamaya hala tereddüt ettiğini gösteren şu sözlere yer veriyordu: “Avrupa Topluluğu’nun, ülkenin içinde bulunduğu durumdan kurtulması ve kendini yenilemesi için öne sürdüğümüz politikalara karışmasını reddedeceğiz” (Britain Will Win, 1987).

Bu şekilde 1987 genel seçimlerine gelindi. Ancak, seçimler bir kez daha İşçi Partisi’nin mağlubiyeti ile sonuçlandı. 1983’e göre %2’lik bir artışla, oyların %30’unu alan İşçi Partisi 229 sandalye kazanırken, Muhafazakarlar %42 oy oranını koruyarak 376 sandalye kazandı. Bu noktadan sonra, İşçi Partisi Topluluk ile mesafeli işbirliği politikasından vazgeçecek ve bir dahaki seçime kadar Topluluğa karşı politikalarında radikal değişiklikler yapacaktı. Özellikle 1988 yılında İşçi Sendikaları

Birliği'nin attığı adımlar, Toplulukla daha sıcak ilişkiler kurma yönünde partiyi cesaretlendirdi. Sendikalar Birliği, iş gücünün düzenlenmesi ve işçi hakları gibi konularda Avrupa Topluluđunun karar verme yetkisinin artması nedeniyle, Ortak Pazar girişimine bir “sosyal boyut” eklenmesi gerektiğini vurguladı. Hatta Sendikalar Birliği, Avrupa Topluluğu Komisyonu başkanı Jacques Delors'u, bir konuşma yapmak üzere örgütün 1988 yılı konferansına davet etti. İşçi Partisi de, aynı yıl düzenlenen kongresinde “Topluluğa gerçekçi bir alternatif olmadığını kabul etmiş görünüyordu” (Haahr, 1993: 157).

V. 1989 AVRUPA PARLAMENTOSU SEÇİMLERİ VE THATCHER'IN DÜŞÜŞÜ

Böylece 1989 Avrupa Parlamentosu seçimlerine gelindiğinde, iki parti arasında kendini daha çok Avrupa bütünleşmesi taraftarı olarak gören ve gösteren parti İşçi Partisi olmuştu. 1984-1989 yılları arasında Avrupa Topluluğu'ndaki gelişmeler Muhafazakar Parti değerleriyle çelişirken, özellikle sosyal konularda İşçi Partisi'nin görüşleriyle örtüşmeye başlamıştı. Muhafazakarlar, Avrupa bütünleşmesini daha da derinleştirecek birçok Topluluk politikasıyla karşı karşıya gelmişti: Avrupa Para Birliği konusunda Delors Raporu; Avrupa Sosyal Şartı (Social Charter); Katma Deđer Vergisi'nin (Value Added Tax) uyumlaştırılması ve tüketim vergileri; yaşlılara sağlanacak sosyal yardımlar bunlardan birkaçıydı (Burgess and Lee, 1990: 193-196). 1989 Avrupa Parlamentosu seçimleri için hazırladığı manifestoda Muhafazakar Parti sonradan çok anılacak şu sözlere yer veriyordu: “Biz bu ülkede sosyalizme, Brüksel tarafından üzerimize yeniden zorla uygulansın diye karşı çıkmadık....Avrupa Topluluğuna da, herşeyin şu-Euro bu-Euro olduğu ve İngiliz olmanın unutulması gerekeceği bürokratik bir dev tarafından yutulmak için katılmadık” (Burgess and Lee, 1990: 199) 1989 Parlamento seçimleri için Muhafazakar Parti tarafından hazırlanan bir başka çalışmada, Toplulukla ilişkilerde devletlerarası yaklaşım (intergovernmentalism) övülüyor ve Ortak Tarım Politikası gibi Topluluk politikaları eleştiriliyordu. Çalışma şöyle diyordu: “Her ne kadar Avrupa Tek Senedi Topluluk Bakanlar Konseyi'nde çoğunluk ilkesiyle karar almaya olanak tanıyorsa da, yaşamsal önemdeki ulusal çıkarlarımız söz konusu olduğunda kullanacağımız veto hakkımızı koruyoruz....[Ortak tarım Politikasına gelince], eğer kendi tarımımızı kendimiz yaparsak çok daha güçlü oluruz” (Fifty Questions and Answers on the European Community, 1988: 3 ve 17). Ekonomik ve mali konularda da Muhafazakar Parti manifestosu “İngiltere, Avrupa Para Sistemi'nin döviz kuru mekanizmasına, doğru zamanda katılacaktır” diyor ve bu konularda bütünleşmeye karşı çıktığını gösteren şu sözlere yer veriyordu: “Tam ekonomik ve mali bütünleşme, egemenliğin önemli ölçüde [Brüksel'e] transferini gerektirecektir” (Leading Europe into the 1990s, 1989: 34-35). Manifesto, güvenlik ve savunma konularına da değiniyor ve Avrupa güvenlik ve dış politika bütünleşmesinden ziyade, Atlantik ötesi ilişkilerin, yani Avrupa-Amerika Birleşik Devletleri ilişkilerinin ve NATO'nun önemini vurguluyordu (Leading Europe into the 1990s, 1989: 56-57).

Böylece 1989 seçimlerine gelindiğinde, Muhafazakar Parti Avrupa Topluluğu karşıtı görüşlerini açıkça ortaya koyarken, İşçi partisi de Avrupa bütünleşmesini desteklediğini ilan ediyordu. Gerçekten de, 1979-1989 arası İşçi Partisi açıklamalarına bakıldığında, İşçi Partisi'ndeki politika değişikliği dikkat çekicidir. 1983 manifestosunda Topluluk üyeliğinden çekilmeyi destekleyen, 1987 manifestosunda ise Topluluğa karşı isteksiz ve çekimser düşüncelere yer veren İşçi Partisi, 1989 seçimleri arifesinde Muhafazakarlara oranla Avrupa bütünleşmesini daha çok benimseyen parti tablosu çiziyordu (George and Rosamond, 1992: 171). Seçim kampanyasında, Avrupa Sosyal Şartı destekleniyor ve hükümetin sosyal konularda Avrupa Topluluğu'na karşı tavrı eleştiriliyordu. 1989 manifestosu şöyle diyordu: "İşçi Partisi, Topluluk çapında bütün sosyal standartların mümkün olan en yüksek seviyede uyumlaştırılmasını amaçlayan Avrupa sosyal boyutu konusundaki gelişmeleri desteklemektedir" (Haahr, 1993: 136).

Seçimler bu kez İşçi Partisi'nin zaferiyle sonuçlandı. Genel ve Avrupa Parlamentosu seçimleri olmak üzere, üst üste beş seçim kaybeden İşçi Partisi nihayet 1989 seçimlerinde Muhafazakarları yenilgiye uğrattı ve Avrupa Parlamentosu'nda 46 sandalye kazanıyordu. Ülke yönetimini hala elinde bulunduran Muhafazakar Parti ise 32 sandalye ile yetiniyordu. Avrupa Parlamentosu seçimleri ülke bazında da İşçi Partisi'nin kendine güven kazanmaya başladığına ve Muhafazakarların bölünmüş ve şaşkın bir halde olduğuna işaret ediyordu (Burgess and Lee, 1990: 207).

Thatcher'ı ve onun izlediği politikaların arkasındaki ideolojiyi, yani Thatcherizm'i, artık zor günler bekliyordu. Sendikaların gücünü kırmak isteyen Thatcher, maden işçilerinin grevine direnmek ve grev hakkı konusunda yeni kanunlar yapmaya girişmekle kalmadı, aynı zamanda sorunlu kamu sektörlerinin özelleştirilme programına da hız verdi (George, 1990: 171). Dahası, "kelle vergisi" (poll tax) olarak anılan kişilerin doğrudan vergilendirilmesine İngiliz halkının tepkisi Thatcher'ı içte daha da zor duruma düşürdü. 1980lerin sonuna gelindiğinde başbakanın dış desteklerini de kaybettiği görülüyordu. Soğuk savaş sona ermişti. Amerikan başkanı ve en güçlü desteği Ronald Reagan görevden ayrılmış; Doğu Avrupa'da komünizmin çöküşü ve ittifakların geleceğinin belirsizliğe sürüklenmesiyle Thatcher'ın uluslararası ilişkilere Soğuk-Savaş dönemi yaklaşımı geçerliliğini yitirmişti. İki Almanya'nın birleşmesine takındığı tavrı ise sadece Bonn'da tepki çekmekle kalmamış, Avrupa'da bölünmüşlüğün sona erdiği bir dönemde Topluluk üyeleri arasında yalnız kalmasına neden olmuştu (Young, 1993: 158). 1990 Kasım ayında Roma'da Avrupa Parasal Birliği'ne karşı sert çıkan ve "işini kaybetmesine neden olan" konuşmasıyla da Topluluk ile yollarını ayırıyordu (Overbeek, 1992: 144). Nedeni ister bireysel hırçınlık, ister Topluluğa karşı pazarlık stratejisi, isterse iç politika malzemesi olsun, Thatcher'ın Avrupa Topluluğu'na takındığı olumsuz tavrı kendisinin partisi tarafından işten uzaklaştırılmasına neden olmuştu

VI. İŞÇİ PARTİSİ VE MUHAFAZAKAR PARTİ'NİN MAASTRICHT ANLAŞMASI ÜZERİNDE GÖRÜŞLERİ

Muhafazakar Parti'de Thatcher yerine John Major göreve geldi. Major, bir *Muhafazakar* olarak her ne kadar Avrupa federalizmine karşı çıkıyorsa da (Dinan, 1994: 171-173), Thatcher'a göre Topluluğa daha olumlu bakıyordu. İngiltere'nin Major önderliğinde Maastricht anlaşmasını imzalaması da buna işaret ediyor. Ama bu onay parti içi çeşitli çekişmeler sonucu alındığı gibi, diğer Topluluk üyelerine nazaran, bazı çekinceleri de içermekteydi.

Thatcher Muhafazakar Parti'den uzaklaşınca, kendisini destekleyenler parti-de sağ hizbi (Thatcherite Conservative wing) oluşturdu. Böylece Muhafazakar Parti ikiye bölünmüş, parti liderliği Maastricht müzakerelerinde parti içi hiziplerce olumlu karşılanacak bir denge politikası peşine düşmüştü. Parti sağ kanadı, Avrupa federalizmine geçişi kolaylaştıracak politikalara, özellikle de ekonomik ve parasal birlik (Economic and Monetary Union- EMU) ile politik birliğe (Political Union) karşı çıkıyordu. Sağ hizip İngiltere'de yeni bir referandumla halkın, Tek Para birimini, Avrupa Merkez Bankasını ve Avrupa federalizmini kabul edip etmediğinin açıkça öğrenilmesi gerektiği çağrısını yaptı (Kirchner, 1993: 172). Avrupa Topluluğu'nun gelişimi açısından önemli olan bu konular üzerindeki sağ kanadın tavrı, Muhafazakar Parti'nin bir yayınında kendini açıkça belli ediyordu: "Her ülke kendi kağıt ve madeni parasını basmaya devam etmelidir. Böylece, eğer İngiltere Avrupa Parasal Birliği'ne katılırsa, Kraliçenin portresi paralarımız üzerinde yer almaya devam edebilir" (Britain in Europe, 1992: 16). Aynı yayın, hükümetin Avrupa Birleşik Devletleri'ni istemediğini, böyle bir oluşuma katılmayacağını ve İngiltere'nin kendi dış politikasını kendi yapması gerektiğini açıklıyordu. (Britain in Europe, 1992: 20 ve 24).

Muhafazakar sağ kanadın bu söylemlerine karşın, İngiltere Maastricht anlaşmasını imzaladı; ancak diğer ülkelere göre bazı önemli farklılıklarla. İngiltere, Tek Para sistemine dahil olmuyor, anlaşmanın "Sosyal Bölümüne" (Social Chapter) katılmıyordu. Ayrıca, Maastricht anlaşmasının yapısı, Muhafazakarların Avrupa federalizmi korkusuna yanıt verecek şekilde düzenlenmişti. Avrupa Topluluğu artık Avrupa Birliği (European Union) adını alıyordu; ancak, Birliğin dayandığı üç temel konudan ikisi uluslararası değil, devletlerarası bir statüde yürütülecekti: Buna göre, Avrupa Ekonomik Topluluğu konusunda alınacak kararlar hükümetleri bağlarken, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (Common Foreign and Security Policy-CFSP) ile Adalet ve İç İşleri (Justice and Home Affairs) konularında böyle bir hukuki düzenleme olmayacaktı. Üstelik Maastricht anlaşması, yerellik (subsidiarity) ilkesini de benimseyerek, Avrupa çapında sorunların en alt yönetim birimi düzeyinde ele alınmasını olumlu görüyor, böylece Brüksel'in aşırı güçlenmesine karşı bir fren mekanizması getiriyordu (Nugent, 1994: 125-126). Tüm bunlara rağmen, doğal olarak, anlaşmada Muhafazakar Parti sağ hizbinin benimsemediği bazı noktalar vardı. Örneğin, Avrupa "Birliği" bazı konularda yetki alanını genişletirken, yeni bazı konularda da karar verme yetkisi kazanıyor; hatta, karar almada oybirliğinden biraz daha uzaklaşarak "ağırlıklı çoğunluk" (qualified majority) ilkesi yaygınlaştırılıyordu (Nugent, 1994: 126).

İşçi Partisi'nin Maastricht anlaşması üzerindeki görüşlerine gelince, yukarıda belirttiğimiz gibi, 1990lı yıllara gelindiğinde iki parti arasında Avrupa bütünleşmesini daha çok destekleyen parti İşçi Partisi olmuştu. İşçi Partisi, Maastricht anlaşmasına da destek verdi. Öncelikle, bir iç politika malzemesi olarak, anlaşma yanlılığı Muhafazakar Parti politikalarına bir alternatifti. Daha da önemlisi, İşçi Partisi taraftarları özellikle sosyal alanlarda Maastricht düzenlemelerini destekliyor ve İşçi Partisi'nin on yılı aşkındır muhalefette olması nedeniyle iç hukukta bu düzenlemelerin getirilemediğini ve ileride de kolay kolay getirilemeyeceğini görüyordu. Başka bir deyişle, Avrupa Birliği düzenlemeleri İşçi Partisi ve seçmenleri için iç politikada yapamayacaklarının dışarıdan sunulmasıydı. Tabii ki Muhafazakarlar, uluslararası düzenlemeleri iç hukuk yoluyla da değiştiremeyecekti (Haahr, 1993: 159). Zaten, sosyal haklar konusunda Avrupa Birliği'nin attığı adımlar İngiliz halkı tarafından genel olarak olumlu görülüyor, aynı zamanda 1980lerin başından itibaren halkın Birliğe verdiği destek artarak sürüyordu (Haahr, 1993: 160-161). Birlik aleyhtarı olmak ve Maastricht anlaşmasına karşı çıkmak, İşçi Partisi'nin sürekli muhalefette kalması anlamına gelecekti.

İki partinin de Avrupa Birliği konusundaki görüşleri 1992 seçim manifestolarına yansımıştı. İşçi Partisi, Birlik politikalarını ve bu politikaların genişleyerek devamını benimsiyordu. Manifesto şöyle diyordu: "Muhafazakarların Avrupa Sosyal Şartı dışında kalma politikasına son vereceğiz; ve Avrupa Ekonomik ve Para Birliği müzakerelerinde aktif bir rol üstleneceğiz" (Nugent, 1994: 138). Muhafazakarların manifestosuna gelince, her ne kadar manifestoda Thatcher döneminin Avrupa karşıtlığı görünmüyorsa da, Avrupa bütünleşmesinin daha da derinleşmesi konusundaki çekinceler kendini gösteriyordu: "Roma Antlaşması'nın İngiliz iş dünyasına zarar verecek yönde değiştirilmesine itiraz etmeye ve Birlik harcamalarının daha etkin bir şekilde kontrol edilmesi için ısrar etmeye devam edeceğiz" (Nugent, 1994: 139). 1992 İngiliz genel seçimlerinde, İşçi Partisi'nin 1987 seçimlerine oranla oylarını % 4 artırdığını ve sandalye sayısının 229'dan 271'e çıktığını görüyoruz. Muhafazakarlar ise *John Major önderliğinde* seçimi kazanıyor; ancak, erimeye devam ederek, 376 sandalyeden 336 sandalyeye düşüyordu.

SONUÇLAR VE TÜRKİYE'DEKİ GELİŞMELER ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

1970li yılların sonunda Avrupa bütünleşmesine karşı olan İşçi Partisi ile bu bütünleşmeyi destekleyen Muhafazakar Parti, 1990lı yılların başına gelindiğinde konumlarını değiştirmişler; İşçi Partisi Avrupa Birliği'ne daha fazla destek verirken, Muhafazakarlar görece olarak Avrupa'ya daha temkinli yaklaşmaya başlamışlardır. Bununla beraber İngiltere'yi Avrupa Birliği'nden çekmek gibi bir politika iki parti tarafından da tamamen terk edilmiştir. Bu ilginç değişim ve gelişim, sadece İngiltere iç politikası açısından değil, Türk politikası açısından da önemlidir. Karşılaştırmalı bu tür incelemeler, hem ülkemizin içinde bulunduğu politik durumu daha iyi anlamaya, hem de gelecekte iç politikada neler beklenebileceği sorusuna yanıt bulmaya yardım edebilir.

İlk olarak, bu örnek olay Avrupa bütünleşmesinin önemli bir dış politika-iç politika etkileşim konusu olduğunu göstermektedir. Avrupa Birliği üyeliği, sadece bir uluslararası örgüte üyelikle değil, ülkenin sosyal, politik, ekonomik ve kültürel geleceği ile de yakından ilgili olduğu için partilerin Avrupa Birliği ile ilişkilere önem verdiğine, Avrupa bütünleşmesini ister istemez bir iç politika konusu olarak gördüğüne tanık oluyoruz. Türkiye’de de son yıllarda Avrupa Birliği’ne üyelik hem günlük politikanın hem de seçim sürecinin en önemli gündem maddesi olmuştur. Hatta, Kasım 2002 erken seçimlerinin “Avrupa Birliği için bir referandum” olduğu yönünde son günlerde görüşler belirtilmektedir. Bu tür gelişmelerin normal olduğu yukarıdaki analizden çıkarılabilir. Muhafazakarlar ve İşçi Partisi, İngiltere’nin Birliğe üye olduğu 1973’ten itibaren yaklaşık yirmi yıl ülkenin üyelikten çekilip çekilmemesini yoğun olarak tartışmışlardır. Türkiye gibi Birliğe tam üyelik yolundaki bir ülke, doğal olarak bu tür tartışmalara sahne olacak, partiler iç politikadaki konumlarını Avrupa Birliği’ne üyelik konusunu da dikkate alarak tanımlayacaklardır.

İkinci olarak, yukarıdaki analiz Avrupa Birliği üyeliğinin seçim sonuçlarını etkileyen bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Partilerin Birlik taraftarı veya karşıtı olmakla, Avrupa Parlamentosu için yapılan seçimlerde aldıkları sonuçlar arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Yani seçmen, doğal olarak Avrupa Parlamentosu’nda Avrupa bütünleşmesini destekleyen temsilcileri görmek istemektedir. 1979 ve 1984 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde Muhafazakarların, 1989 ise İşçi Partisi’nin zaferi ancak bu şekilde açıklanabilir. 1979’da Topluluğu destekleyen tek parti görünümdeki Muhafazakar Parti Avrupa Parlamentosu’na 60 temsilci göndermiş; 1984’de İşçi Partisi’nin kısmen Topluluk karşıtı politikalarından uzaklaşmasıyla, Muhafazakarların sandalye sayısı 45’e düşmüş; nihayet 1989 seçimlerinde, iki parti arasında daha çok bütünleşme yanlısı olarak İşçi Partisi’nin görülmesiyle Muhafazakarlar ancak 32 sandalye kazanabilmiştir. Genel seçimlere gelince, incelenilen dönem içerisinde Avrupa bütünleşmesinin İngiltere’de önemli bir seçim konusu olduğunu ve bu konunun seçim sonuçlarına yansımalarını görüyoruz. 1979’da hükümetten uzaklaşan ve 1980lerin başında Avrupa Birliği aleyhtarları politikalar izleyen İşçi Partisi, Muhafazakarların Avrupa Topluluğu tarafından alınan politikalar ile ülkenin ekonomik sorunlarının çözümü arasında olumlu bir bağ kurmasıyla da, oy oranını 1983 seçimlerinde %28’e düşürmüştü; daha sonra ise Avrupa bütünleşmesi aleyhindeki söylemlerinden uzaklaşarak görece toparlanmış, 1987’de oyların %30’unu, 1992’de de %34’ünü almıştır. 1980li yılların sonlarında ve 1990lı yılların başlarında Muhafazakar partinin İşçi Partisi’ne oy kaptırması, Avrupa bütünleşmesi konusunda izlenen politikalarla açıklanabilir. Böylece, son yıllarda yoğun olarak tartışılan ve artık önemli bir seçim konusu haline gelen Avrupa Birliği üyeliği, Türkiye’de de sonuçlar doğuracak; partilerin bu konuda atacakları adımlar seçim sonuçlarına yansıtacaktır.

Üçüncü olarak, örnek olayımız Avrupa bütünleşmesine verilen desteğin parti hizipleşmesi ve sonunda parti bölünmesine yol açabilecek önemli bir konu olduğunu göstermektedir. 1979 sonrasında Michael Foot’un İşçi Partisi’nin başına geçmesiyle parti sol kanadının kontrolü eline geçirmesi ve bu gelişme üzerine bir grup milletvekilinin İşçi Partisi’nden ayrılarak yeni bir parti kurması; ancak mağlubiyetlerden

sonra Foot'un 1983 yılında Kinnock ile değiştirilerek, parti içinde sol kanadın gücünün kırılması; Muhafazakar Parti içinde ise Thatcher'ın gittikçe radikalleşmesi ve açıkça Birlik aleyhtarı politikalar izlemesi sonucunda Kasım 1990'da görevinden alınarak John Major'ın liderliğe getirilmesi, bunun sonucunda da parti içinde Thatcher'ı destekleyen sağ hizbin doğması, öncelikle Avrupa bütünleşmesi konusundaki görüş ayrılıkları nedeniyle olmuştur. Partiler, bir dış politika konusu olmakla kalmayan, iç politikayı ve seçim sonuçlarını da etkileyen Avrupa Birliği üyeliğine duyarsız kalmamakta, genel politikasına uygun liderler atayarak hizipleşmeyi ve bölünmeyi göze almaktadırlar. Ancak, seçmenlerin Avrupa bütünleşmesi konusundaki düşüncelerinin de etkisiyle, bu değişiklik eğilimi 1980lerin ortasından itibaren, Avrupa Birliği'ni desteklemeyen lider ve hiziplerin cezalandırılması, daha ılımlı liderlerin göreve getirilmesi yönünde olmuştur. Türkiye'de de özellikle son bir yılda Avrupa Birliği tam üyeliği ve bunun için yapılması gereken "uyum yasaları" üzerindeki tartışmalar, parti içi çekişmelere yol açmaktadır. Bu çekişmelerden anlaşılmaktadır ki, Avrupa Birliği Türkiye'de de gelecek günlerde partiler içinde hizipleşmelere ve bölünmelere yol açabilecek bir konudur. Zaten, partilerin Birlik ile ilişkiler konusunda ortaya net bir tavır koymamaları, hatta hiçbir parti program ve seçim manifestolarının bulunmaması bu nedenle açıklanabilir. Partiler, ne kadar şeffaf olurlarsa, kopma ve hizipleşmelerin de o oranda hızlanacağından korkmaktadırlar.

Dördüncü olarak, Avrupa Birliği'nin aldığı kararlar sonucunda ülkelerin her alanda bütünleşmeye doğru hızla kayması, partilerin politika yapma özgürlüğünü sınırlamaktadır. 1970lerin sonunda İşçi Partisi'nin, 1980lerin sonunda da bir anlamda Muhafazakar Parti'nin "İngiltere'yi Topluluk üyeliğinden çekeriz" şeklindeki politikaları, nihayetinde yerini Birliğe alternatif bir politika olmadığı görüşüne bırakmıştır. Yani partiler istese de, Birlik üyeliğinden çıkmanın kolay olmayacağı ve hatta bir süre sonra böyle bir politikanın ülke çıkarlarına zarar vereceği kabul edilmektedir. Ekonomik bütünleşme zamanla ulusal politikaları sınırlamakta, ülke ekonomisini gittikçe dışa bağımlı hale getirmektedir. Dolayısıyla, 1963 Ankara Anlaşması ile Avrupa bütünleşmesi lehinde resmen karar veren ve hatta 1995 yılında gümrük birliği anlaşmasını imzalayan Türkiye'nin, geçen kırk yıl içinde Avrupa ile ekonomik ve diğer konularda bütünleşme yönünde önemli bir yol aldığını ve bu yoldan dönmenin, parti muhalefetlerine rağmen, zor olacağını öngörebiliriz. Kısaca, Avrupa ile bütünleşmenin reddedilmesi kararı ne kadar geç alınırsa, uygulanması o kadar güç ve hatta imkansız olacaktır. Bugünlerde ülkemizde en çok tartışılan konu "Türkiye Avrupa Birliği'ne katılmalı mı" sorusudur; ancak bu sorunun doğru olarak yanıtlanabilmesi için öncelikle, "Türkiye Avrupa Birliği ile ne kadar bütünleşmiştir" ve "bu bütünleşmenin sona erdirilmesi ülke ekonomisine ne oranda zarar getirecektir" sorularının araştırılması ve doğru olarak yanıtlanması gerekir.

Beşinci olarak, partiler Avrupa bütünleşmesi konusunda sadece kendi iradeleri doğrultusunda politika belirleyememektedirler. Yani, Avrupa Birliği'nin atacağı adımlar da parti programlarının gözden geçirilerek değiştirilmesine neden olabilir. Yukarıda gördüğümüz gibi, İşçi Partisi'nin zamanla Avrupa bütünleşmesini desteklemesi, Avrupa Birliğinin özellikle sosyal alanlarda ve işçi haklarını geliştirme yönünde yeni politikalar benimsemesiyle olmuştur. İç politikada bunları elde edemeyen İşçi Partisi ve parti taraftarları için Avrupa Birliği, adeta bir kurtarıcı olmuştur. Diğer

tarafından, özellikle federalizm konusunda çekinceleri olan Muhafazakar Parti, Avrupa Birliği kararlarını tamamen benimsemekten uzak durmuştur. Türkiye’de de partilerin Avrupa Birliği içindeki gelişmeleri göz önüne almadan, sadece iç politika dinamikleri ile Avrupa ile ilişkiler konusunda karar veremeyeceği açıktır. Seçmen, Avrupa Birliği’ndeki gelişmeleri ne kadar kendi lehinde görürse, o oranda Birlik yanlısı politika izlenmesi konusunda partisini zorlayacak ve gerekirse oyunu başka partilere verecektir.

Bu konu bizi önemli bir sonuca götürmektedir: Partilerin, “seçmene rağmen, seçmene karşı” politika yapmaları oldukça zordur. İngiltere’de halkın, özellikle geliri görece düşük olan kesimlerin, 1980lerin başından itibaren Avrupa Birliği politikalarını desteklemesi, partilerin Avrupa karşıtlığı söylemlerine son vermelerine neden olmuştur. Eğer toplumun çoğunluğu Avrupa bütünleşmesini destekliyorsa, partiler de seçimlerde cezalandırılmamak için bu gelişmeyi dikkate almak durumundadırlar. Dolayısıyla, Türkiye’de Avrupa karşıtlığı bir politika izlemenin ne kadar yerinde olacağı, seçmenin Avrupa ile bütünleşme konusunda ne kadar istekli olup olmadığına bağlıdır. Öyle görülmektedir ki, seçmenler genel ekonomik durumları kötüleştikçe Avrupa bütünleşmesine sıcak bakmakta, Birlik içerisinde alınan kararların kendi refahlarını olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedirler. Türkiye’nin ekonomik durumu göz önüne alındığında, akılcı dayanaktan yoksun bir Avrupa Birliği karşıtlığı ulusal partilerin oy kaybetmesine yol açabilir. Bu nedenle partiler, hangi konularda Avrupa Birliği’nin attığı adımları benimsemediklerini ve hangi konularda Birlik politikalarını desteklediklerini seçmenlere açıklamaları, parti program ve seçim manifestoları hazırlayarak bu konulara yer vermeleri gerekmektedir. Öyle anlaşılmaktadır ki, yaşadığımız dünyada dış politika iç politikayı etkilemekte, hatta dış politika-iç politika ayrımı ortadan kalkmaya başlamaktadır.

NOTLAR

- ¹ Bu makalede “İngiltere” terimi, ülkenin resmi adı olan Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) yerine bir kısaltma olarak kullanılmaktadır.
- ² Avrupa Topluluğu, Maastricht anlaşması ile adını Avrupa Birliği (European Union) olarak değiştirmiştir. Dolayısıyla incelememizde, 1979-1990 arasında ilgili örgüte Avrupa Topluluğu veya kısaca Topluluk, *Maastricht sürecinin başlamasıyla* birlikte ise Avrupa Birliği veya kısaca Birlik diyeceğiz. Bu örgütler etrafında Avrupa ülkelerinin ekonomik, mali, siyasal ve sosyal alanlarda işbirliğini geliştirme ve derinleştirme sürecini de “Avrupa bütünleşmesi” terimiyle ifade edeceğiz. Avrupa bütünleşmesinin tarihi gelişimi ve örgütsel yapısına giriş için bkz. Dinan (1994).

KAYNAKÇA

- Britain in Europe: The European Community and Your Future** (1992), Foreign and Commonwealth Office, London
- Britain Will Win: Labour Manifesto** (1987).
- BURGESS, M. and A. LEE (1990), "The United Kingdom," in J. LODGE (Ed.), **The 1989 Election of the European Parliament.**: St. Martin's Press, New York, pp. 190-209.
- BUTLER, D. and D. MARQUAND (1981), **European Elections and British Politics.** Longman, New York.
- BUTLER, D. and P. JOWETT (1985), **Party Strategies in Britain: A Study of the 1984 European Elections.** Macmillan Press, London.
- DINAN, D. (1994), **Ever Closer Union: An Introduction to the European Community.** Boulder, Lynne Rienner Publishers, Colorado.
- Fifty Questions and Answers on the European Community** (1988), European Democratic Group, London.
- GEORGE, S. (1990), **An Awkward Partner.** Oxford University Press, New York
- (1991), **Britain and European Integration Since 1945.** Basil Blackwell, Oxford.
- GEORGE, S. and B. ROSAMOND "The European Community," in J.M. SMITH and J. SPEAR (Eds.), **The Changing Labour,** Routledge, New York, 1992, pp. 171-184.
- HAAHR, J. H. (1993), **Looking to Europe.** Aarhus University Press, Oxford.
- HEARL, D. "The United Kingdom," in J. LODGE (Ed.), **Direct Elections to the European Parliament 1984.** Macmillan, London, 1986.
- JONES, A. "Parties, Ideologies and Issues : The Case of the European Community," in L ROBINS, H. BLACKMORE and R. PYPHER (Eds.), **Britain's Changing Party System.** Leicester University Press, London, 1994, pp. 75-92.
- KIRCHNER, E. "A Third Level of Government: Britain in the European Community," in L. BUDGE and D. MCKAY (Eds.), **The Developing British Political System: The 1990s.** Longman, New York, 3rd edition, 1993, pp. 171-190.
- Leading Europe into the 1990s: The Conservative Manifesto for the European Elections on 15 June 1989** (1989). Conservative Central Office, London.

New Hope for Britain: Labour's Manifesto (1983).

NUGENT, N. "Britain and the European Community," in JONES, Bill (Ed.), **Political Issues in Britain Today**. Manchester: Manchester University Press, 4th edition, 1994, pp. 122-140.

OVERBEEK, H. "Caught Between Europe and Atlantic: Britain's European Policy Under Margaret Thatcher," in C. POLYCHRONIOU (Ed.), **Perspectives and Issues in International Political Economy**. Praeger, Westport, 1992, pp. 133-149.

Politics Today (1986). Conservative Central Office, Westminster, No.5, March 1986.

ROBINS, L. "Britain and the European Community: Twenty Years of Not Knowing," in B. JONES and L. ROBINS (Eds.), **Two Decades in British Politics**. Manchester University Press, Manchester, 1992, pp. 243-255.

WOOD, D. and A. DAVID. (1979), **The Times Guide to the European Parliament 1979**. Times Books, London.

YOUNG, J. W. (1993), **Britain and European Unity, 1945-1992**. St. Martin's Press, New York.